

Базилюк В.Б.

АЛГОРИТМ ОЦІНКИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ЕФЕКТУ ІНТЕГРАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ

У статті проведено узагальнення існуючих методичних підходів до оцінювання синергетичного ефекту злиття та поглинання підприємств. На основі дослідження проявів синергії визначено джерела виникнення синергетичного ефекту й узагальнено умови його реалізації. основних напрямів діяльності. Подана методика оцінки трьох основних напрямів досягнення синергетичних ефектів: операційної, фінансової та інвестиційної синергії. Запропонований алгоритм розрахунку синергетичного ефекту від взаємодії видавничо-поліграфічних підприємств.

Ключові слова: синергетичний ефект; інтеграція; видавничо-поліграфічна галузь; операційна синергія; фінансова синергія; інвестиційна синергія.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Впродовж останніх років особливої актуальності набули дослідження питань підвищення ефективності господарювання видавничо-поліграфічних підприємств та їх конкурентоспроможності. Одним із напрямів вирішення цих питань є активізація інтеграційних процесів. Видавничо-поліграфічна інтеграція вимагає тісної взаємодії та переплетення видавничих організацій, поліграфічних підприємств, підприємств-виробників матеріалів та устаткування, науково-дослідних установ, інших сфер економіки країни, їх взаємопроникнення, органічне злиття для підвищення ефективності функціонування галузі в цілому.

Одним з найважливіших критеріїв оцінювання ефективності функціонування об'єднань є критерій інтеграційної взаємодії, які в першу чергу характеризуються одержанням синергетичного ефекту. Деякі науковці отримання синергетичного ефекту вважають основним показником ефективності інтеграційної взаємодії. Він проявляється у користі від спільної взаємодії всіх елементів системи, що призводять до збільшення якісних показників без збільшення кількісних. Це пояснюється тим, що підприємство як відкрита система є одночасно і матеріально-інформаційною сутністю. Важливим є вивчення даної проблеми та використання отриманих результатів у діяльності видавничо-поліграфічних підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Розглядаючи суть ефектів об'єднання, слід акцентувати увагу на недостатньому висвітленні в науковій літературі питань оцінки синергетичного ефекту. Уже починаючи з початку 90-х років ХХ ст., науковці заявляють про відмінності ефектів, які є результатом взаємодоповнення (комбінування) ресурсів, називаючи його компліментарним [3] та ефектів, які виникають в результаті появи нових властивостей об'єднаної системи. Друга група науковців [4, с 152-159]. не заглиблюючись в сутність відмінностей ефектів об'єднання вдало поєднує всі види ефектів, називаючи їх ефектами першого (компліментарний) та другого (синергетичний) роду. Третя група науковців не проводить розмежування між компліментарним та синергетичним ефектом, відносячи всі ефекти об'єднання до синергетичного [1, 2].

Таким чином, на сьогодні в питаннях кількісної оцінки ефектів об'єднання між науковцями не існує єдності та однозначного розуміння, що і зумовлює актуальність дослідження.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАНЬ

Мета статті: узагальнити існуючі в науковій літературі підходи до оцінки синергетичного ефекту та сформулювати авторський алгоритм оцінки синергетичного ефекту інтеграції видавничо-поліграфічних підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У кількісній теорії інтеграції можуть використовуватися емпіричні закони економіки, вивчені в роботі [6]. В ній відзначається, що в орієнтованій на мережі інформаційній економіці, на відміну від індустріальної, домінує не закон зниження дохідності, а прямі мереживні ефекти, що забезпечують позитивний зворотний зв'язок.

Зокрема, деякі автори пропонують розрахунок синергетичного ефекту як сумарної величини взаємних інвестицій, кредитів, поставок сировини, комплектуючих, кінцевих товарів, послуг, ноу-хау, ліцензій,

технологій між учасниками об'єднання, яка представлена в грошовому еквіваленті до деякого річного проміжку часу.

Інші автори вважають, що синергія може мати двояку користь: пряму та опосередковану. Пряма користь – розраховується на основі групи показників, що характеризують збільшення чистих грошових потоків від найбільш повного використання потенціалу підприємства. Вона має місце при операційній, управлінській і фінансовій синергії: операційна синергія – економія на операційних видатках за рахунок взаємодії маркетингового, фінансового та логістичного потенціалів; управлінська синергія – економія за рахунок оптимального формування потенціалу організаційної системи управління; фінансова синергія – економія за рахунок змін підходів щодо формування фінансового потенціалу підприємства. Опосередкована користь – збільшення вартості потенціалу підприємства або зміна мультиплікатора ціна/прибуток [5].

Фактично, синергічний ефект реалізації стратегії розвитку підприємств визначається поєднанням заходів, що забезпечують досягнення найбільшого результату при незмінності інших умов. Перш за все, необхідно оцінити термін, протягом якого змінюється зовнішнє та внутрішнє середовища компанії. Дане припущення передбачає формування переліку ключових показників (індикаторів стану) зовнішнього та внутрішнього середовищ. Відхилення фактичних значень показників формує необхідність внесення корективів в стратегію, що реалізовується. Причому необхідно сформувати ієрархію даних показників з показником, що відображає оцінку потенціалу.

Один з підходів до оцінки синергетичного ефекту діяльності компаній полягає у визначенні трьох груп показників: розмір вигоди від синергетичного ефекту, вірогідність його досягнення і часу отримання вигод [7].

Вигоду від синергетичного ефекту оцінюватимемо з урахуванням цілей створення об'єднання і характеру переваг, що утримуються підприємствами-учасниками. Відповідно до виділених напрямів отримання ефекту синергії, ми пропонуємо наступну методику їх розрахунку через формалізацію у фінансові показники (рис. 1).

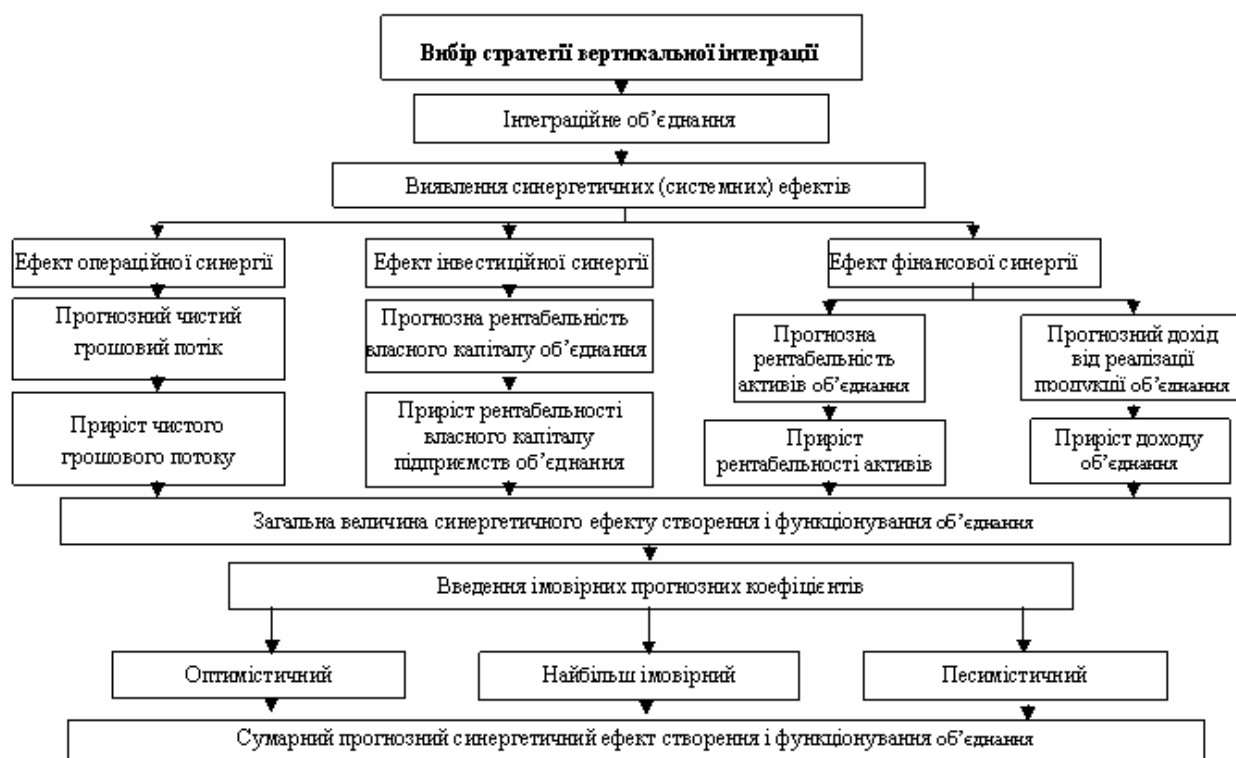

Рис. 1. Методика розрахунку синергетичного ефекту підприємств ВПГ через формалізацію в фінансові показники

Проводити оцінку синергетичного ефекту від операційної і інвестиційної діяльності пропонується шляхом визначення їх впливу на фінансові показники (визначення показників операційної і інвестиційної діяльності через фінансові показники). Фінансовий показник, який береться за основу при розрахунку розміру переваги (ефекту), залежить від характеру цієї переваги.

Відповідно до основних напрямів діяльності підприємства запропоновано виділити три основні напрями досягнення синергетичних ефектів від інтеграції підприємств ВПГ (видавничо-поліграфічна галузь): операційна, фінансова і інвестиційна синергії.

Як показник ефекту операційної синергії виступає прогнозний чистий грошовий потік на інвестований капітал (D). Це обумовлено тим, що створення поліграфічного кластера дозволяє підвищити

конкурентоспроможність підприємств, що входять в його склад і одержати економію на операційних витратах. У такому разі ефект операційної синергії визначається як приріст чистого грошового потоку:

$$C_1 = D_X - (D_{XX} + \sum (D_{DX_i})),$$

де D_X – прогнозний чистий грошовий потік на інвестований капітал об'єднання;

D_{Xk} – прогнозний чистий грошовий потік на інвестований капітал головної компанії, одержаний за умови здійснення діяльності поза структурою об'єднання;

D_{Xki} – прогнозний чистий грошовий потік i -ї дочірньої компанії, одержаний за умови здійснення діяльності поза структурою об'єднання.

Показником ефекту інвестиційної синергії доцільно вважати приріст рентабельності власного капіталу підприємств об'єднання, який формалізується шляхом максимізації віддачі на вкладений капітал на основі концентрації виробництва.

Фінансова синергія розраховується на основі приросту виручки об'єднання і обумовлена підвищенням виробничого потенціалу і завоюванням нових ринків збуту:

$$C_3 = V_X - (V_{XX} + \sum (V_{DX_i})),$$

де V_X – прогнозна виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) об'єднання;

V_{Xk} – прогнозна виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) головної компанії, одержана за умови здійснення діяльності поза об'єднанням;

V_{Xki} – прогнозна виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) i -ї дочірньої компанії, одержана за умови здійснення діяльності поза об'єднанням.

Крім того, ще одним показником фінансової синергії є приріст рентабельності активів об'єднання, який складається за рахунок мінімізації сумарних адміністративних витрат і мінімізації податкових зобов'язань (RA):

$$C_4 = RA_X - (RA_{XX} + \sum (RA_{DX_i})),$$

де RA_X – прогнозна рентабельність активів видавничо-поліграфічного об'єднання;

$RA_{XX} + \sum (RA_{DX_i})$ – середня прогнозна рентабельність компаній, одержана за умови здійснення діяльності поза об'єднанням, визначена по формулі середньозваженої ціни активів. При цьому RA_{Xk} – прогнозна рентабельність активів головної компанії, одержана за умови здійснення діяльності поза структурою об'єднання;

RA_{Xki} – прогнозна рентабельність активів i -ї дочірньої компанії, одержана за умови здійснення діяльності поза об'єднанням; в якості ціни власного капіталу i -ї дочірньої компанії виступає прогнозна рентабельність активів даної компанії.

В результаті загальна величина синергетичного ефекту створення і функціонування об'єднання визначається в загальному вигляді як сума розмірів операційної, інвестиційної і фінансової синергій, визначених на основі відповідного фінансового показника.

$$S = \sum_{i=1}^4 C_i$$

При оцінці розміру синергетичного ефекту враховується, що отримання додаткових економічних і фінансових переваг створення і функціонування об'єднання має різний ступінь вірогідності. Тому при прогнозуванні значень відповідних показників для розрахунку синергетичного ефекту важливий облік «вірогідності різних сценаріїв» їх досягнення – «оптимістичного, найбільш вірогідного, песимістичного».

Для реалізації даного підходу нами запропоновано ввести у формули розрахунку синергетичного ефекту імовірнісні прогнозні коефіцієнти, орієнтовані на оптимістичний і найбільш вірогідний результат. Їх величина безпосередньо залежить від галузі функціонування підприємства і визначається розрахунковим шляхом (табл. 1).

Таблиця 1 Значення коефіцієнтів вірогідності прояву синергетичних ефектів

№	Оптимістичний	Найбільш вірогідний	Песимістичний
k_1	>1,0	0,5-0,99	<0,49
k_2	>0,5	0,25-0,49	<0,24
k_3	>0,8	0,5-0,79	<0,49
n_1	>0,5	0,3-0,49	<0,29
n_2	>0,46	0,1-0,45	<0,09
n_3	>0,36	0,1-0,35	<0,09
g_1	>1,0	0,53-0,99	<0,52
g_2	>0,6	0,1-0,59	<0,09
g_3	>0,8	0,2-0,79	<0,19
l_1	>0,7	0,1-0,59	<0,09

l_2	>0,8	0,1-0,79	<0,09
l_3	>0,7	0,2-0,69	<0,19

З урахуванням введених коефіцієнтів система формул прийме вигляд:

$$S_k = \sum_{i=1}^4 Z_i$$

де $Z_1 = D_X K_1 - (D_{XX} K_1 + \sum (D_{DX_i}) K_1)$ - ефект операційної синергії;

$Z_2 = R_X N_2 - (R_{XX} N_2 + \sum (R_{DX_i}) N_2)$ - ефект інвестиційної синергії;

$Z_3 = V_X G_3 - (V_{XX} G_3 + \sum (V_{DX_i}) G_3)$ $Z_4 = RA_X L_4 - (RA_{XX} L_4 + \sum (RA_{DX_i}) L_4)$

складові ефекту фінансової синергії.

ВИСНОВКИ

Таким чином, запропонований алгоритм розрахунку синергетичного ефекту від взаємодії видавничо-поліграфічних підприємств дає змогу відобразити взаємозв'язок одержаних операційних, інвестиційних і фінансових переваг функціонування об'єднання з параметрами ефективності вертикальної інтеграції, що дозволяє обґрунтувати додатковий ефект від об'єднання підприємств.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гохан Патрик А. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний / Патрик А. Гохан; [пер. с англ. - 3-е изд.] - М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. - 741 с.
2. Доналд Депаμφилис. Слияния, поглощения и другие способы реструктуризации компании / Депаμφилис Доналд; [пер. с англ.] - М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2007. - 960 с.
3. Лапшин И.П. Синергетический эффект при слияниях и поглощениях / И.П. Лапшин, А.Е. Хачатуров // Менеджмент в России и за рубежом. - №2. - 2005. - С. 21-30.
4. Пихтєєв В. Синергетичні ефекти об'єднання економічних систем / В. Пихтєєв, А. Бакурова // Науковий збірник Формування ринкової економіки в Україні. - Спецвипуск 16. Проблеми економічної теорії. - Львів. - 2007. - С. 152-159.
5. Пономаренко В.С. Стратегічне управління розвитком підприємства: навч. посібник / Пономаренко В.С., Пушкар О.І., Тридід О.М. - Харків: ХДЕУ, 2002. - 640 с.
6. Рольф Вайбер. Эмпирические законы сетевой экономики / Рольф Вайбер // Проблемы теории и практики управления. - М, 2003. - № 3. - С. 86 - 91.
7. Цапина Т. Н. Управление инвестиционной деятельностью промышленных предприятий в условиях их вертикальной интеграции [Текст]: автореф. дис. на соискание учен. степ. канд. экон. наук: 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Т. Н. Цапина. - М., 2008. - 32 с.

Одержано 19.02.2013р.

© **Базиліук Володимир Богданович**, к.е.н., старший викладач кафедри економіки підприємства та маркетингу у ВПК Української академії друкарства (м. Львів), тел. 0676738071, e-mail: bvb.uad@ukr.net